

ПРОЈЕКТИ У РУДАРСТВУ КОЈИ ДАНАС РАДЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ - ПРЕГЛЕД И СТАЊЕ

Есад Салчин¹, Стефан Усорац¹, Драгана Вујнић¹

e-mail: e.salcin@mier.vladars.rs; s.usorac@mier.vladars.rs; d.vujnic@mier.vladars.rs

¹Министарство енергетике и рударства РС

Апстракт

Минералне сировине представљају један од најважнијих стратешких интереса Републике Српске. Савремени „темпо“ индустријског и технолошког развоја условљава све већу и интензивнију потребу за минералним сировинама. Самим тим, као последицу има повећање рударске дјелатности, а све у контексту и неминовности даљњег привредног раста и економског напретка Републике Српске. Геологија и рударство у Републици Српској немају степен развоја какав би могли и требало да имају, узимајући у обзир чињеницу на разноврстности и количине минералних сировина и минералних ресурса с којом Српска располаже.

Кроз овај рад су представљени пројекти у рударству који данас раде у Републици Српској као и пројекти који су у припремној фази за почетак рада. Обухваћени су и сами ефекти рударства посматрани кроз призму уплата концесионих накнада, запослених инжењера односно носиоца лиценци у привредним друштвима која се баве експлоатацијом минералних сировина као и у привредним друштвима која посједују остале лиценце које се издају на основу одредби Закона о рударству. Такође кроз рад биће кратко приказани и пројекти из области геолошких истраживања минералних сировина са освртом на геолошке лиценце.

Кључне ријечи: минералне сировине, рударство, геологија, концесиона накнада, лиценца

Тема скупа: Рударство у интеракцији са заштитом животне средине

Увод

На основу потенцијала Републике Српске, како привредних тако и инфраструктурних, њиховог степена коришћења као и реалних могућности развоја, јасна је потреба да се минерални ресурси морају истраживати, експлоатисати и корисити у складу са савременим достигнућима науке, технике и технологије уз оптимално управљање.

Република Српска на својој територији има сконцентрисана значајна лежишта минералних сировина која су дужи низ година у експлоатацији као и она лежишта на којима експлоатација тек треба да буде започета. Изграђена инфраструктура која прати експлоатацију минералних сировина је углавном из

друге половине прошлог вијека и не прати потребе рударства.

Народна скупштина Републике Српске је 2002. године усвојила први Закон о концесијама и начинила искорак у приступу коришћења рудног богатства у односу на дотадашњи концепт који се манифестовао кроз одобравање експлоатације минералних сировина. Увођење привредних друштава која су имала одобрење за експлоатацију у концесиони однос потрајао је неколико година. Данас у Републици Српској сва привредна друштва која се баве експлоатацијом минералних сировина имају закључене уговоре о концесији, а министарство перманентно проводи процедуре за закључивање нових уговора о концесијама.

Када је ријеч о истраживању минералних сировина на простору Републике Српске може се рећи да су истраживања интензивирани у задњих десетак година, након што је 2013. године усвојен Закон о геолошким истраживањима, који је прописао да је само за истраживање свих врста угљева, угљоводоника и осталих природних гасова, угљених шкриљаца, радиоактивних руда и геотермалне енергије, претходно потребно прибавити уговор о концесији за истраживање, у складу са законом којим се уређује област додјеле концесија. До тада се уговор о концесији за истраживање прибављао са све врсте минералних сировина. На овај начин је убрзана процедура одобравања детаљних геолошких истраживања и у том смислу постигнути су добри резултати.

Законодавни оквир за извођење радова у рударству

Основни материјални пропис који се примјењује у рударству је Закон о рударству којег је Народна скупштина усвојила 2018. године. Подзаконски акти који су прописани овим законом су донесени и сви се примјењују. Поред подзаконских аката донесених на основу овог закона у Републици Српској се примјењује и знатан број (37) прописа који су наслијеђени из претходног друштвеног уређења.

Поред овог закона у примјени су и многи други закони и прописи донесених на основу њих, али посебно истичемо Закон о концесијама и Закон о геолошким истраживањима, са припадајућим подзаконским актима.

Преглед рударских пројеката у Републици Српској

Преглед свих пројеката у Републици Српској посматраћемо кроз закључене уговоре о концесији за експлоатацију минералних сировина. Доношењем Закона о концесијама 2002. године Република Српска мијења приступ коришћења минералних сировина и умјесто Рјешења којим се одобрава експлоатација минералних сировина уводи се Уговор о концесији за експлоатацију минералних сировина. Као битни елементи сваког Уговора о

Округли сто: Рударство као прилика за привредни развој и еколошки изазови,
Приједор, 2024.

концесији су концесионе накнаде које концесионар треба да плаћа. Једнократна накнада се плаћа прије самог закључења Уговора о концесији, а са почетком комерцијалног рада тече обавеза плаћања концесионе накнаде за предмет коришћења. У периоду до 2018. године висина концесине накнаде за коришћење предмета концесије обрачунавала се процентуално у односу на остварене приходе од коришћења минералне сировине. Од 2018. године овај приступ је промијењен, донесен је нови Правилник о концесионим накнадама и за већину минералних сировина уведена је концесиона накнада по јединици мјере. Влада Републике Српске је до мјесеца маја ове године, као Концендент, закључила укупно 164 уговора о концесији за експлоатацију минералних сировина. Са 21 концесионаром закључено је два или више уговора о концесији за експлоатацију минералних сировина. Од укупног броја закључених уговора престало је да важи укупно 26 уговора (по разним основама: истекао концесиони период, једнострано раскинут уговор, споразумно раскинут уговор и др.) Тренутно је на снази укупно 138 уговора.

Укупан број концесионара који уплаћују концесиону накнаду, закључно са 31.12.2023. године је 86. Двадесетак концесионара са којима су закључени Уговори о концесији у посљедње три године у наредном периоду ће почети плаћати концесиону накнаду. Свакако, имамо 10-15 уговора о концесији који се не реализују и који су у фази пред раскидање. Процес раскида уговора је врло сензибилна активност и води се рачуна да не би било пропуста због каснијих евентуалних судских спорова.

Као најзначајнији пројекти који се реализују у Републици Српској су пројекти експлоатације угља који имају за циљ обезбјеђивање довољних количина угља за потребе постојећих термоенергетских објеката у Републици Српској. Поред ових, важно је истаћи и пројекте експлоатације жељезне руде у Приједору, руда боксита у Милићима и Сребреници као и руде олова и цинка у Сребреници. Као пројекат који се налази у фази припреме, а за који је закључен уговор о концесији, и од кога се много очекује и може имати велики утицај на рударство у Републици Српској је свакако пројекат експлоатације руде олова и цинка у Челебићима, општина Фоча. И остали пројекти су важни али овај пројекат би био први велики пројекат у Републици Српској који би требао на неки начин да обезбједи развој рударства у источном дијелу републике јер се због ограничених количина руде боксита полако назире крај постојећим рудницама боксита.

Експанзија у посљедњих десетак година је примјетна код експлоатације архитектонског грађевинског камена, и за очекивати је да у наредном периоду имамо реализованих још неколико пројеката који се налазе на подручју Херцеговине. Локалитети на којима се експлоатише технички грађевински камен, због повећане активности прије свега у путоградњи, такође су значајни али реалан вијек ових пројеката је ограничен на период изградње путева

Округли сто: Рударство као прилика за привредни развој и еколошки изазови,
Приједор, 2024.

широм републике. Каменоломи који се могу користити за изградњу путева у републици нису равномјерно распоређени по цијелој територији. Подручје Посавине и Семберије нема довољно каменолома који би се могли адекватно користити за изградњу путне мреже. Када гледамо укупан рад рудника кроз годишњу производњу минералних сировина, закључак је да расте производња енергетских и неметаличних минералних сировина, а да производња металичних минералних сировина опада. Рудници металичних минералних сировина имају ограничен и кратак вијек експлоатације.

Табела 1 Преглед пројеката разврстаних по минералним сировинама – концесиони уговори

Врста минералне сировине	Број уговора
Технички грађевински камен	91
Архитектонски грађевински камен	10
Металичне минералне сировине	10
Енергетске минералне сировине (Угаљ и нафта)	13
Остале неметаличне минералне сировине	21
Воде (које садрже CO ₂ и све друге воде)	19

Стручна оспособљеност, број издатих лиценци и врста лиценци у Републици Српској

Доношењем новог Закона о рударству 2018. године створили су се услови за издавање лиценци правним лицима за обављање послова у области рударства и лиценци физичким лицима за пројектовање у рударству и вршење ревизије рударских пројеката. Министарство енергетике и рударства, у складу са Правилником о издавању и одузимању лиценци за обављање послова у области рударства благовремено ради на рјешавању свих захтјева за издавање лиценци. Лиценце за правна лица важе 4 године, рачунајући од дана издавања лиценце, док су лиценце издате физичким лицима трајне.

Према евиденцији коју води Министарство енергетике и рударства до 30.04.2024. године издато је 162 лиценце за обављање послова у области рударства. Према евиденцији 269 лица су носиоци лиценци за правне субјекте. У наредној табели је приказан број лица по струкама.

Табела 2 Број лиценцираних лица по струкама у рударству

Струка	Број
Рударство	172
Електротехника	41
Машинство	32
Грађевина	1
Геодети	16
Остали	7
Укупно	269

**Округли сто: Рударство као прилика за привредни развој и еколошки изазови,
Приједор, 2024.**

Табела 3 Старосна структура нисилаца лиценци за правна лица

Укупан број	Рођени до 1960. године	Рођени од 1961.-1990. године	Рођени од 1991. године
269	83 лица (30,8%)	165 лица (61,3%)	21 лице (7,8%)

Табела 4 Издате (важеће) лиценце за правна лица

Врста лиценце	Број лиценцираних привредних друштава
Површинска експлоатација (велика лиценца)	8
Површинска експлоатација (мала лиценца)	50
Подземна експлоатација	4
Експлоатација подземних вода	2
Експлоатација нафте и гаса	1
Израда рударских пројеката	13
Рударска геодетска мјерења	17
Заштита на раду	12
Израда акта о процјени ризика	6
Периодични прегледи електро-енергетски објекти	13
Минирање у рударству	25
Сеизмичка мјерења	8
Монтажа рударске опреме	3

Табела 5 Издате лиценце за физичка лица

Врста лиценце	Број инжењера који посједују лиценцу
Пројектовање	140
Ревизија	85
Површинска експлоатација	170
Подземна експлоатација	16
Површинска и подземна експлоатација	33
Припрема минералних сировина	6
Инжењери рударства	160
Инжењери електротехнике	30
Инжењери машинства	24
Инжењери грађевинарства	11

Стање у геологији – уговори о концесији за истраживање, одобрења за истраживање и број издатих лиценци

До усвајања Закона о геолошким истраживањима 2013. године за истраживање свих врста минералних сировина било је потребно прибавити Уговор о концесији за истраживање у складу са законом којим се уређује област додјеле концесија. Доношењем овог Закона направљен је озбиљан помак у брзини издавања одобрења за истраживање и броју ријешених захтјева за истраживање различитих минералних сировина. Овим законским рјешењем пропсано је да

Округли сто: Рударство као прилика за привредни развој и еколошки изазови,
Приједор, 2024.

се само за истраживање свих врста угљева, угљоводоника и осталих природних гасова, угљених шкриљаца, радиоактивних руда и геотермалне енергије, прибавља уговор о концесији за истраживање, у складу са законом којим се уређује област додјеле концесија.

До 2013. године надлежно министарство је закључило укупно 43 уговора о концесији за истраживање различитих минералних сировина.

Од 2014. до данас закључено је укупно 6 Уговора о концесији за истраживање угљева, термоминералне воде и CO₂ гаса. Поред овог броја уговора у периоду од 2014. године до данас Министарство је одобрило укупно 208 пројеката за истраживање различитих минералних сировина.

Одобрења за геотехничка истраживања не издаје надлежно Министарство. Геотехничка истраживања се изводе у складу са израђеним и ревидованим пројектом детаљних геолошких истраживања и она се пријављују јединици локалне самоуправе на чијој територији се изводе.

Табела 6 Преглед концесионих уговора за геолошко истраживање

Врста минералне сировине	Број уговора
Технички грађевински камен	18
Архитектонски грађевински камен	5
Металичне минералне сировине	1
Енергетске миенралне сировине (Угаљ и нафта)	6
Остале неметаличне минералне сировине	5
Воде (које садрже CO ₂ и све друге воде)	14

Табела 2 Број лиценцираних лица у геологији

Врста лиценце	Број издатих (важећих) лиценци
Лиценца за пројектовање, надзор и истражно бушење	14
Лиценца за пројектовање и надзор	10
Лиценца за истражно бушење	2
Укупан број	26

Умјесто закључака

Законодавни оквир у области рударства и геологије је успостављен, прати савремена кретања у овим областима и потребно га је континурано дорађивати и осавременјавати.

Број закључених Уговора о концесији се повећава из године у годину, што има за резултат повећано запошљавање инжењера из области рударства на

Округли сто: Рударство као прилика за привредни развој и еколошки изазови,
Приједор, 2024.

позицијама техничких руководиоца.

Када је у питању производња минералних сировина запажен је пад производње металичних минералних сировина док је производња енергетских и неметаличних минералних сировина у порасту.

Старосна структура запослених на позицијама техничких руководиоца није повољна и већ сад представља озбиљну препреку за даљи развој рударства у Републици Српској.

Референце/Литература

Подаци приказани у раду су резултати прегледа и анализе расположивих катастара у надлежном Министарству енергетике и рударства у Влади Републике Српске и другој службеној документацији која се налази у министарству.